

mgr inż. Artur Sankowski
Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte
a.sankowski@wp.pl

ODBUDOWA POTĘGI MORSKIEJ PAŃSTWA W ASPEKCIE ODTWARZANIA ZDOLNOŚCI BOJOWEJ MARYNARKI WOJENNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ

RECONSTRUCTION OF SEA POWER IN THE REGARD OF RESTORING THE OPERATIONAL READINESS OF THE RUSSIAN FEDERATION NAVY

Streszczenie: Treścią artykułu jest deskrypcja działań związanych z odtworzeniem zdolności bojowej Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej w świetle Doktryny Morskiej Federacji Rosyjskiej do 2020 r. z 27 lipca 2001 r., Doktryny Morskiej Federacji Rosyjskiej z 26 lipca 2015 r. oraz wykazanie mocarstwowego charakteru państwa w kontekście odbudowy jej potencjału bojowego i obecności na oceanie światowym.

Słowa kluczowe: potęga morską, Federacja Rosyjska, doktryna morską, siły morską, zdolność bojowa.

Summary: The content of the article describes actions connected with the restoration of operational readiness in the Russian Navy according to the Maritime Doctrine of the Russian Federation until 2020 as of 27 July 2001, the Maritime Doctrine of the Russian Federation as of 26 July 2015 and an indication of the nature of the superpower state in the context of restoring its naval combat capabilities and the presence in the Ocean World.

Keywords: sea power, the Russian Federation, maritime doctrine, naval forces, operational readiness.

Wstęp

Od kilkunastu lat Federacja Rosyjska (FR) skutecznie odtwarza swój potencjał morską¹, którego redukcja miała miejsce w latach 90. XX wieku. Jest to wynikiem konsekwentnie prowadzonej narodowej polityki morskiej przez władze Kremla, których głów-

¹ Podstawę potencjału morskiego FR zgodnie z *Doktryną Morską Federacji Rosyjskiej* stanowi: transport morski, Marynarka Wojenna, flota rybacka, naukowo-badawcza i specjalistyczna, a także głębinowe siły i środki Ministerstwa Obrony FR, siły i środki federalnych organów służby bezpieczeństwa, obiekty i środki rozpoznania i wydobycia zasobów paliwowo-energetycznych i zasobów mineralnych, innych kopalin użytecznych, organizacje narodowe budownictwa okrętowego i przemysłu stoczniowego oraz infrastruktura

nym celem zgodnie z najnowszą Doktryną Morską Federacji Rosyjskiej (ros. *Морская доктрина Российской Федерации*) z 26 lipca 2015 r. jest realizacja i obrona interesów narodowych państwa na oceanie światowym oraz wzmocnienie pozycji FR wśród wiodących potęg morskich. Co więcej, realizacja jej postanowień ma doprowadzić m.in. do wzmocnienia i utrzymania autorytetu międzynarodowego Federacji Rosyjskiej, a także do zachowania statusu wielkiej potęgi morskiej.

Warto zwrócić uwagę na zapisy: wzmocnienie pozycji FR wśród wiodących potęg morskich czy też zachowania statusu wielkiej potęgi morskiej. W doktrynie nie ma niestety uściślenia, co należy rozumieć pod pojęciem potęga morska². Dlatego też dla niniejszego opracowania przyjęto pojęcie potęgi morskiej państwa, zdefiniowanej przez wieloletniego dowódcę Marynarki Wojennej ZSRR (ros. *Военно-морской флот СССР*) admirała Floty Związku Radzieckiego Siergieja Gorszkowa w książce pt. *Potęga morska współczesnego państwa* (1979, s. 9), w której to stwierdził, że: „[...] całokształt środków opanowania oceanu światowego i środków obrony interesów państwowych, przy racjonalnym ich połączeniu, stanowi potęgę morską państwa, która określa zdolności danego kraju do wykorzystania wojskowych i gospodarczych możliwości mórz i oceanów dla własnych celów”. Ponadto autor w publikacji tej zdefiniował potęgę morską państwa jako: „[...] system, który cechuje nie tylko istnienie związków między jego komponentami (marynarką wojenną, flotą handlową, rybacką, naukowo-badawczą itd.), lecz również jako nierozdzielną jedność ze środowiskiem – morzem, z którym system stanowi jednolitą całość” (*ibidem*, s. 9). Co więcej, admirał Gorszkow twierdzi, że: „[...] właśnie marynarkę wojenną należy traktować jako jeden z najważniejszych komponentów potęgi morskiej, stanowiący niezawodną gwarancję bezpieczeństwa naszego kraju, ważny środek zabezpieczenia jego interesów na morzu” (*ibidem*, s. 18).

Cytowane powyżej twierdzenie admirała Gorszkowa, że to właśnie marynarka wojenna odgrywa główną rolę wśród elementów składowych kompleksu, jakim jest potęga morska państwa, znajduje również odzwierciedlenie we wspomnianej na początku Doktrynie Morskiej Federacji Rosyjskiej, w której określono, że głównym składnikiem i zarazem podstawą potencjału morskiego Federacji Rosyjskiej jest jej marynarka wojenna.

Celem niniejszego opracowania jest zobrazowanie realizacji procesu odbudowy potęgi morskiej przez Federację Rosyjską na przykładzie odtwarzania zdolności bojowej najważniejszego z komponentów tego systemu – marynarki wojennej po okresie jej „upadku”, jaki nastąpił pod koniec ubiegłego stulecia.

Istotne fakty z historii Marynarki Wojennej Rosji

Flota wojenna Rosji, która współcześnie nosi nazwę Marynarka Wojenna Federacji Rosyjskiej (MWFR, ros. *Военно-Морской Флот Российской Федерации*), została

zapewniająca ich funkcjonowanie i rozwój. Zob.: *Морская доктрина Российской Федерации - Доктрина Морская Федерации Росийской* z 26 lipca 2015 r. (tłum. H. Sołkiewicz).

² Szerzej o pojęciu potęgi morskiej zob. T. Szubrycht, *Bezpieczeństwo morskie państwa. Zarys problemu*, Wydaw. AMW, 2011, s. 70–80.

utworzona przez cara Piotra I Wielkiego w 1696 r. Imperator już od samego początku jasno określił jej rolę w polityce Rosji, wyrażając to słowami, iż „[...] Każdy potentat, który jedynie wojsko lądowe posiada, ma tylko jedną rękę, a ten, który posiada również flotę, ma obie ręce” (*ibidem*, s. 12). Dlatego też od samego początku swojego istnienia Marynarka Wojenna Rosji ze względu na posiadany stan ilościowy zaliczana była do potęg morskich.

Przez ponad 300 lat bytności marynarki wojennej niezbyt często następcy Piotra Wielkiego przywiązywali się do motto, jakie przyświecało jej utworzeniu. Prowadziło to do tego, że przez większą część swojej historii flota wojenna traktowana była przez armię jako pomocniczy rodzaj sił zbrojnych, który miał tylko wspierać jej działania w pasie nadmorskim. Skutkiem tego flota rosyjska nader często była nieodpowiednio dofinansowana, a jej potęga była czysto iluzoryczna.

Jak wykazała historia Rosji, z chwilą gdy jej marynarka wojenna znajdowała się w stagnacji lub przechodziła regresję, zjawisko to miało również negatywne skutki dla państwa. Dobrym przykładem na poparcie tej tezy była przegrana wojna krymska (1853–1856). Główną przyczyną takiego stanu rzeczy była niemożność przeciwstawienia się połączonym i nowoczesnym flotom brytyjsko-francuskim przez przestarzałą flotę rosyjską. Innym przykładem była klęska Floty Bałtyckiej w bitwie pod Cuszimą w maju 1905 r., której konsekwencją była przegrana wojna rosyjsko-japońskiej w latach 1904–1905 (Herma, 2010, s. 7).

Na uwagę zasługuje fakt, iż najlepszy okres swojego rozwoju Marynarka Wojenna Federacji Rosyjskiej przechodziła w latach 70. i 80. XX wieku (w czasie gdy jej dowódcą był cytowany admirał Gorszkow). Rozbudowywana w okresie zimnej wojny, jako przeciwwaga dla sił morskich NATO, ówczesna flota radziecka znalazła się na drugim miejscu (zaraz po USA) wśród potęg morskich. Traktowano ją wówczas jako flotę oceaniczną, zdolną do operowania na każdym akwenie świata.

Jednakże zakończenie zimnej wojny oraz rozpad Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) w 1991 r. spowodowały znaczną redukcję potencjału bojowego Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej, co można było zaobserwować zwłaszcza w ostatniej dekadzie XX wieku. Wpływ na taki stan rzeczy miały głównie dwie determinanty.

Pierwszą z nich był podział floty byłego ZSRR pomiędzy poszczególne kraje wchodzące w skład ówczesnego kraju związkowego, tj. Rosję, Ukrainę, Estonię, Łotwę, Litwę i Azerbejdżan. W wyniku tego utracono także szereg dotychczasowych baz morskich. Najdotkliwiej odczuła to Flota Bałtycka FR, która po wycofaniu z republik bałtyckich utraciła 80% punktów bazowania, 60% nadbrzeży, 75% potencjału stoczniowo-remontowego, 30% lotnisk i 47% zaplecza koszarowo-socjalnego (Mickiewicz, 2003, s. 94).

Drugim czynnikiem był kryzys finansowy, który spowodował załamanie gospodarki ZSRR pod koniec lat 80. XX wieku i z którym Rosja borykała się jeszcze w latach 90. Doprowadził on do dramatycznego obniżenia wydatków na wojsko, tj. z ponad 300 mld dolarów w 1987 r. do 14 mld w 1999 r. (Balcerowicz, 2010, s. 83). Taki stan rzeczy spowodował wycofanie z Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej ponad 1400 okrętów w latach 1991–2001. Warto dodać, iż w tym okresie do linii wcielono tylko 46 nowych

jednostek (dane za: IHS Jane's Fighting Ships od 1993–94 do 2001–2002; w liczbie tej nie uwzględniono wycofanych okrętów pomocniczych).

W tabeli 1 zestawiono stan ilościowy podstawowych klas okrętów Marynarki Wojennej Federacji Rosji w latach 1991 i 2001.

Tabela 1. Zestawienie podstawowych klas okrętów MWFR w latach 1991 i 2001

Klasa okrętu	Stan ilościowy		Klasa okrętu	Stan ilościowy	
	1991	2001		1991	2001
OPARB	61	17	KTR	100	35
AOP	106	24	KZOP	32	2
OP	110 (+15*)	14	Kpa	398	126
OPSP	11	9	ODes	79	26
LoU	5	1	ODPP	72	12
KŚm	2	0	KTD	38	4
KRR	23	7	NiM	1	2
NiR	27	14	TR	297	60
FrR	39	16	SM	3	0
KoR	35	17	OBad i OH	135	71
KoZOP	130	38	ORR	64	16

OPARB – atomowy okręt podwodny z pociskami balistycznymi, AOP – atomowy okręt podwodny, OP – okręt podwodny, OPSP – okręt podwodny specjalnego przeznaczenia, LoU – lotniskowiec uderzeniowy, KŚm – krążownik śmigłowiec, KRR – krążownik raketowy, NiR – niszczyciel raketowy, FrR – fregata raketowa, KoR – korweta raketowa, KoZOP – korweta zwalczania okrętów podwodnych, KTR – kuter raketowy, KZOP – kuter torpedowy, KPa – kuter patrolowy, ODes – okręt desantowy, ODPP – okręt desantowy na poduszce powietrznej, KTD – kuter desantowy, NiM – niszczyciel min, TR – trałowiec, SM – stawiacz min, OBad – okręt badawczy, OH – okręt hydrograficzny, ORR – okręt rozpoznania radioelektronicznego; * - okręty w rezerwie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 1991–92, s. 581–642 i IHS Jane's Fighting Ships 2001–2002, s. 561–603.

Niewielka liczba nowych jednostek wcielanych do służby w MWFR w okresie 1991–2001 wynikała z tego, że budżet Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej (ros. *Министерство обороны Российской Федерации*) przeznaczał na ich budowę tylko niewielkie środki finansowe, wskutek czego nowe okręty w stocznicach rosyjskich budowano latami. Dobrym przykładem takiego procederu są fregaty raketowe projektu 1154. Pierwszy okręt z serii Nieustraszimyj (nr burtowy 712) rozpoczęto budować w 1986 r., a dopiero w 1993 r. podniesiono na nim banderę MWFR. Natomiast drugą jednostkę tego projektu Jarosław Mudry (727), pod którą położono stępkę w 1988 r. wcielono do linii po 21 latach, tj. w 2009 r.

Ponadto, kilkunastokrotne zmniejszenie wydatków na siły zbrojne w latach 90. XX wieku doprowadziło do tego, że duża liczba okrętów latami nie opuszczała baz morskich, a ich uzbrojenie i wyposażenie przechowywane było w nieodpowiednich warunkach.

Odtwarzanie zdolności bojowej Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej

Redukcja potencjału morskiego Federacji Rosyjskiej (zarówno sił MWFR, jak i floty handlowej oraz rybołówstwa), do jakiej doszło w latach 90. ubiegłego wieku, spowodowała, że państwo straciło zajmowaną dotąd pozycję potęgi morskiej. W wyniku tego rosyjska działalność morska, nakierowana na rozwój interesów państwowych zgodnie z narodowymi potrzebami ekonomicznymi, zaczęła chylić się ku upadkowi. Ta sytuacja, jak również brak planów odbudowy pozycji Rosji na oceanie światowym, zagroziły bezpieczeństwu narodowemu.

Wobec takiego stanu rzeczy prezydent Rosji Władimir Putin, Rada Bezpieczeństwa i Rząd Federacji Rosyjskiej powołali Radę Morską (ros. *Морская коллегия*) jako najwyższy organ doradczy państwa oraz przyjęli podstawowe dokumenty określające promocję rozwoju rosyjskiej gospodarki narodowej. Najważniejszymi wśród nich były: dekret prezydenta z dnia 4 marca 2000 r. O poprawie działalności morskiej Federacji Rosyjskiej (ros. *О совершенствовании морской деятельности Российской Федерации*), rezolucja rządu z dnia 14 czerwca 2000 r. O środkach zaradczych poprawiających działalność morską Federacji Rosyjskiej do roku 2010 (ros. *О мерах по совершенствованию морской деятельности Российской Федерации*) oraz Doktryna morska Federacji Rosyjskiej do roku 2020 (ros. *Морская доктрина Российской Федерации на период до 2020 года*) z dnia 27 lipca 2001 r. Ponadto władze na Kremlu uznały ostatecznie, że XXI wiek będzie wiekiem oceanu światowego i Rosja musi być do tego przygotowana (Kuroyedov, 2002).

Zgodnie z założeniami *Doktryny morskiej Federacji Rosyjskiej do roku 2020*, Marynarka Wojenna FR ma zapewnić odstraszenie potencjalnych napastników od użycia siły militarnej lub zagrożenia jej użycia w stosunku do Federacji Rosyjskiej, obronę jej suwerenności rozciągającej się poza jej terytorium lądowe (na wewnętrzne wody morskie i morze terytorialne), suwerennych praw w wyłącznej strefie ekonomicznej i na szelfie kontynentalnym, a także wolności morza otwartego. Dodatkowo MWFR stwarza i utrzymuje warunki do zapewnienia bezpieczeństwa morskiej działalności gospodarczej Federacji Rosyjskiej na oceanie światowym, demonstracji bandery i siły wojskowej, wizyt okrętów marynarki wojennej, uczestnictwa w przeprowadzanych przez społeczeństwo światowych akcjach wojskowych, pokojowych i humanitarnych, odpowiadających interesom Rosji (Sołkiewicz, 2008, s. 6–7).

W dniu 26 lipca 2015 r. prezydent Władimir Putin zatwierdził nową *Doktrynę Morską Federacji Rosyjskiej*. Powodem przyjęcia tego dokumentu były i są nadal zmiany międzynarodowej sytuacji politycznej od czasu zatwierdzenia jej poprzedniczki w 2001 r. oraz uwzględnienie w niej (po raz pierwszy od upadku ZSRR) paktu NATO jako potencjalnego przeciwnika (wynikające z zatwierdzonej 25 grudnia 2014 r. *Doktryny wojennej Federacji Rosyjskiej* (ros. *Военная доктрина Российской Федерации*) (Sołkiewicz, 2015, s. 95). W przyjętym dokumencie założono kontynuację odbudowy pozycji Rosji jako mocarstwa morskiego, w tym szczególnie akcent położono na wzmocnienie obecności MWFR na Oceanie Atlantyckim i Morzu Arktycznym. W przypadku strefy atlantyckiej jest to uwarunkowane rozszerzaniem NATO na wschód i tworzeniem infrastruktury So-

juszu Północnoatlantyckiego wzdłuż granic Rosji. W kwestii Dalekiej Północy doktryna podkreśla rosnące znaczenie Północnej Drogi Morskiej i przydziela obronę i ochronę interesów w regionie Arktyki Flocie Północnej FR. W dokumencie tym uwzględniono również odbudowę strategicznej pozycji marynarki wojennej w rejonie Morza Czarnego poprzez znaczne wzmocnienie Floty Czarnomorskiej oraz rozwój infrastruktury, w tym rozbudowę bazy morskiej w Noworosyjsku. Na szczególną uwagę zasługuje fakt aneksji Półwyspu Krymskiego przez Rosję.

Realizacja założeń określonych w doktrynach wymaga posiadania marynarki wojennej o odpowiednim potencjale bojowym, zdolnej do operowania na akwenach ważnych dla interesów Federacji Rosyjskiej. Dobrym przykładem działalności floty rosyjskiej, a tym samym prezentowaniem bandery wojennej w nowych uwarunkowaniach jest działalność zespołów okrętów we wschodniej części Morza Śródziemnego oraz udział okrętów w operacjach zwalczania aktów piractwa w rejonie Rogu Afryki.

Program odbudowy potencjału bojowego Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej

Rosjanie od początku XXI wieku starają się odbudować potencjał bojowy marynarki wojennej, wprowadzając do służby znaczną liczbę nowoczesnych okrętów bojowych, lecz nie tylko. Do linii wchodzi również jednostki wsparcia i zabezpieczenia działań różnych klas oraz typów. W tym też celu prezydenci Rosji Władimir Putin oraz Dmitrij Miedwiediew w poszczególnych latach swoich kadencji zatwierdzali liczne plany rozbudowy sił morskich oraz państwowe programy zbrojeniowe. Jako priorytet w każdym z tych dokumentów ujęto odbudowę morskich Strategicznych Sił Jądrowych.

Pośród nich najważniejszy jest dziesięcioletni *Państwowy Program Uzbrojenia na lata 2011–2020* (ros. *Государственные программы вооружения на период 2011–2020 гг.*), który zakłada wzmocnienie Marynarki Wojennej FR o ok. 100 nowych okrętów, w tym: 14–15 fregat, 25 korwet oraz 24 okręty podwodne (w tym 8 typu *Borei*, przenoszących międzykontynentalne pociski wielogłowicowe R-30 *Buława*) (<http://pulaski.pl/program-modernizacji-sil-zbrojnych-federacji-rosyjskiej-stan-realizacji-i-perspektywy-powodzenia/>, dostęp: 04.02.2017). Stocznie Federacji Rosyjskiej prowadzą obecnie kilka głównych i kilkadziesiąt mniejszych programów budownictwa okrętowego dla floty wojennej.

Do najbardziej istotnych z punktu widzenia odbudowy potencjału bojowego Marynarki Wojennej FR możemy zaliczyć atomowy okręt podwodny z rakietami balistycznymi projektu 955 *Borei*. Okręty typu *Borei* zostały opracowane przez biuro konstrukcyjne Rubin z Sankt Petersburga i choćby tylko ze względu na zastosowany napęd czy kształt kadłuba porównywane są do najlepszych konstrukcji tej klasy. Reprezentują one klasę strategicznych okrętów podwodnych IV generacji. Podstawowym uzbrojeniem OP są strategiczne pociski międzykontynentalne R-30 *Buława* (wg kodu NATO – SS-NX-30) (http://www.military-today.com/navy/borei_class.htm, dostęp: 05.02.2017).

Zdjęcie 1. OOPARB *Aleksander Newski*

Źródło: <https://russiandefpolicy.files.wordpress.com/2013/12/aleksandr-nevskiy-photo-sevmash.jpg>

Cięcie blach pierwszego okrętu serii *Jurij Dołgoruki* (nr burtowy K-535) zostało rozpoczęte w dniu 2 listopada 1996 r. Wodowanie odbyło się 15 kwietnia 2007 roku. Natomiast dopiero w 2013 r. do służby w Marynarce Wojennej Federacji Rosyjskiej weszły dwa OOPARB projektu 955 *Borei*. W dniu 10 stycznia 2013 r. wspomniany wcześniej *Jurij Dołgoruki* (prototyp OOPARB pr. 955) oraz 23 grudnia 2013 r. *Aleksander Newski* (K-550, OOPARB pr. 955). Rok później 10 grudnia 2014 roku wcielono trzecią jednostkę tego typu *Władimir Monomach* (K-551, OOPARB pr. 955). Obecnie w różnych stadiach budowy są jeszcze cztery OOPARB, wszystkie nowego projektu 955A – *Kniaź Władimir* (stępkę położono pod niego 30 lipca 2012 r.), *Kniaź Oleg* (27 lipca 2014 r.), *Generalissimus Suworow* (26 grudnia 2014 r.), *Imperator Aleksandr III* (18 grudnia 2015 r.) (Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 679).

Różnica pomiędzy projektem 955 a 955A polega na tym, że okręty *Borei* 955A będą dłuższe w porównaniu z trzema pierwszymi jednostkami, co ma zapewnić bardziej komfortowe warunki służby załozie okrętu. Jednostki będą także wyposażone w nowocześniejsze systemy wsparcia dowodzenia.

Jak wspomniano wcześniej, zgodnie z *Państwowym Programem Uzbrojenia na lata 2011–2020*, do końca tego okresu stan floty zwiększy się o osiem OOPARB projektu 955 i 955A. W tabeli 2 przedstawiono podstawowe dane taktyczno-techniczne OOPARB t. *Borei*.

Tabela 2. Podstawowe parametry OPARB t. Borei

Parametr	Opis
Wyporność (t)	14 956 nawodna, 19711 podwodna
Wymiary (m)	170 x 13,5 x 9,0
Napęd	nuklearny, 1 śruba napędowa
Prędkość (węzły)	15 nawodna, 25 podwodna
Załoga	102 osoby
Uzbrojenie raketowe	16 pocisków międzykontynentalnych Buława R-30 o zasięgu 8300 km (4500 mil morskich); każdy pocisk może być uzbrojony w 6–10 oddzielnych głowic jądrowych o mocy do 150 kT każda, promień trafienia ok. 250 m. Dodatkowo okręt posiada zdolność do wystrzelenia pocisków manewrujących Club-S
Uzbrojenie torpedowe	4 wyrzutnie torped 533 mm, kombinacja torped przeciwko okrętom nawodnym, jaki i podwodnym
Uzbrojenie minowe	Okręt posiada zdolność do stawiania min morskich z wyrzutni torpedowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 679.

Kolejnym przykładem jest atomowy okręt podwodny projektu 885 Jasiień. Jest to najnowszy wielozadaniowy atomowy okręt podwodny, określany również według kodu NATO jako *Graney/Granay*, który ma być następcą AOP typu *Akula*. Jednostka jest uzbrojona w najnowsze rakiety manewrujące serii *Club S*.

Zdjęcie 2. AOP Siewierodwińsk

Źródło: <http://www.defence24.pl/237783,rosja-zamiast-nowych-okretow-nowe-projekty>.

Prace nad pierwszym okrętem tego typu rozpoczęte zostały wkrótce po rozpadzie ZSRR, tj. 21 grudnia 1993 r., i trwały równo 20 lat. Prototypowa jednostka projektu 885 *Siewierodwińsk* (K-560) została wcielona do MWFR 30 grudnia 2013 r. (http://en.ria.ru/military_news/20131230/186089851/Russia-Commissions-New-Attack-Submarine.html, dostęp: 06.02.2017).

Aktualnie w budowie jest jeszcze pięć atomowych AOP tego projektu – *Kazań* (stępkę położono 24 lipca 2009 r.), *Nowosybirsk* (26 lipca 2013 r.), *Krasnojarsk* (27 lipca 2014 r.), *Archangielsk* (19 marca 2015 r.), *Perm* (29 lipca 2016 r.) (<http://www.militarynews.ru/Story.asp?rid=1&nid=420857>, dostęp: 06.02.2017).

Plany Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej zakładają budowę siedmiu jednostek tego typu do 2021 r. (http://rusnavy.com/news/navy/index.php?ELEMENT_ID=15017, dostęp: 06.02.2017). W tabeli 3 przedstawiono podstawowe dane taktyczno-techniczne AOP t. *Jasień*.

Tabela 3. Podstawowe parametry AOP t. *Jasień*

Parametr	Opis
Wyporność (t)	9500 nawodna, 11800 podwodna
Wymiary (m)	133 x 11,5 x 8,4
Napęd	nuklearny, 1 śruba napędowa
Prędkość (węzły)	17 nawodna, 28 podwodna
Załoga	85 (w tym 32 oficerów)
Uzbrojenie rakietowe	8 wyrzutni pionowego startu zawierających kombinację 24 pocisków rakiet manewrujące serii Club S: do zwalczania okrętów nawodnych (kod NATO - SS-N-27) i do ataku celów na lądzie (SS-N-30)
Uzbrojenie torpedowe i rakietotorpedowe	8 wyrzutni torped 533 mm – kombinacja torped oraz rakietotorped (SS-N-15 <i>Starfish</i>) (łącznie może zabierać 30 sztuk torped lub rakietotorped, w zależności od pożądanej konfiguracji)

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 683.

Ze względu na problemy z rozpoczęciem seryjnej produkcji OP typu *Lada* oraz potrzebą wzmocnienia sił Floty Czarnomorskiej nowymi klasycznymi okrętami podwodnymi w 2010 r. Ministerstwo Obrony Federacji Rosyjskiej podpisało ze Stoczną Admiralicji z Sankt Petersburga kontrakt na budowę do 2017 r. sześciu OP projektu 636.3 z przeznaczeniem dla floty Morza Czarnego.

Kontrakt udało się zrealizować do końca listopada 2016 r. Jednostki wcielone do Floty Czarnomorskiej to: *Noworosyjsk* (nr burtowy B-261, wcielony do MWFR w dniu 22 sierpnia 2014 r.), *Rostów nad Donem* (B-237, 30 grudnia 2014 r.), *Stary Oskół* (B-262, 25 czerwca 2015 r.), *Krasnodar* (B-265, 5 listopada 2015 r.), *Wielki Nowogród* (B-268, 26 października 2016 r.) i *Kolpino* (B-271, 24 listopada 2016 r.) (https://ru.wikipedia.org/wiki/Подводные_лодки_проекта_636_«Варшавянка», dostęp: 06.02.2017).

Po zrealizowaniu kontraktu na budowę okrętów projektu 636.3 dla Floty Czarnomorskiej Stocznia Admiralicji przystąpiła do budowy kolejnej serii okrętów tego projektu, które będą przeznaczone dla wzmocnienia potencjału bojowego Floty Oceanu Spo-

Zdjęcie 3. OP Rostów nad Donem

Źródło: https://ru.wikipedia.org/wiki/Подводные_лодки_проекта_636_«Варшавянка».

Tabela 4. Podstawowe parametry OP t. Warszawianka

Parametr	Opis
Wyporność (t)	2362 nawodna, 3125 podwodna
Wymiary (m)	73,8 x 9,9 x 6,6
Napęd	spalinowo-elektryczny, 1 śruba napędowa
Prędkość (węzły)	10 nawodna, 9 pod chrapami, 17 podwodna
Zasięg (mile morskie)	6000 przy prędkości 7 węzłów pod chrapami*, 400 w zanurzeniu przy prędkości 3 węzły
Załoga	52 (13 oficerów)
Uzbrojenie rakietowe	Możliwość przenoszenia rakiet manewrujących serii Club S do zwalczania okrętów nawodnych (SS-N-27) i do ataku celów na lądzie (SS-N-30)
Uzbrojenie torpedowe	6 wyrzutni torped 533 mm – kombinacja torped (łącznie może zabierać 18 torped), w tym posiada możliwość odpalenia z dwóch wyrzutni torped USET-80 w wersji 4B
Uzbrojenie minowe	24 miny morskie w wyrzutniach torpedowych

* Chrapy – urządzenie stosowane na okrętach podwodnych w celu doprowadzania powietrza do silników spalinowych w czasie, kiedy jest on zanurzony na głębokości peryskopowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 688.

kojnego (FOS). Odpowiedni kontrakt został podpisany między Ministerstwem Obrony FR i stocznia we wrześniu 2016 r. i przewiduje dostarczenie dwóch pierwszych OP do FOS w 2019 r., a pozostałych czterech OP do końca 2021 r. (<http://flotprom.ru/2016/01/108/>, dostęp: 06.02.2017). Okręt podwodny projektu 636.3 (kod NATO: *Kilo Improved*) jest ulepszoną wersją OP projektu 877 (kod NATO: *Kilo*), a jego dane taktyczno-techniczne przedstawiono w tabeli 4.

Ze względu na liczbę planowanych do zbudowania okrętów program należy traktować jako jedno z głównych założeń budownictwa okrętowego Federacji Rosyjskiej zaraz po programie odbudowy morskich Strategicznych Sił Jądrowych. Pierwotnie, na początku 2006 r. planowano budowę 20 korwet, jednak wskutek cięć budżetowych w latach 2006–2007 podjęto decyzję o zbudowaniu 10 korwet projektu 20380 (<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/2038-program.htm>, dostęp: 07.02.2017).

Zdjęcie 4. KoR *Soobrazitelnyj*

Źródło: <http://wallpapershome.com/military/corvette-soobrazitelnyj-russian-navy-steregushchiy-class-1783.html>.

Jednostki tego projektu zostały wyposażone w zintegrowany system informacji bojowej, zapewniający dowódcy pełen obraz sytuacyjny przestrzeni nawodnej, podwodnej i powietrznej, przekazywany w czasie rzeczywistym, oraz informacje o stanie uzbrojenia, systemów elektronicznych i napędowych.

Budowę pierwszego okrętu *Stierieguszczij* (nr burtowy 530) rozpoczęto w 2001 r. Okręt zwodowany został 16 maja 2006 r., po czym nastąpił okres intensywnych prób zdawczo-odbiorczych systemów okrętowych, uzbrojenia oraz dowodzenia i łączności. Okręt przekazano Flocie Bałtyckiej 14 listopada 2007 r. (*Jane's Fighting Ships 2016–2017*, s. 701).

Dotychczas zbudowano i wcielono do MWFR jeszcze trzy jednostki tej serii, które wzmocniły potencjał bojowy Floty Bałtyckiej. Są to korwety: *Soobrazitelnyj* (531, pod-

niesienie bandery 14 października 2011 r.), *Bojkij* (532, 14 maja 2013 r.) oraz *Stojkij* (545, 27 lipca 2014 r.). Te trzy jednostki zbudowane zostały według projektu 20381. Różnica pomiędzy projektami wynika z zastąpienia systemu obrony bezpośredniej *Kasztan*, jaki występuje na okręcie projektu 20380, przeciwlotniczym zestawem raketowym *Redut* zastosowanym w projekcie 20381. W Stoczni Północnej w Sankt Petersburgu oraz Stoczni Amurskiej w Komsomolsku nad Amurem aktualnie budowanych jest jeszcze siedem korwet według projektu 20380 i 20381 (*ibidem*, s. 701). Podstawowe dane taktyczno-techniczne jednostki przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Podstawowe parametry KoR t. *Stierieguszczij*

Parametr	Opis
Wyporność (t)	2235
Wymiary (m)	104,5 x 11,1 x 3,7
Napęd	CODAD*, dwie śruby napędowe
Prędkość (węzły)	26
Zasięg (mile morskie)	3500 przy prędkości 14 węzłów
Załoga	100
Uzbrojenie artyleryjskie	jedna 100 mm armata A-190, dwie armaty 30 mm AK-630, artyleryjsko-raketowy system przeciwlotniczy <i>Kasztan</i> (projekt 20380)
Uzbrojenie raketowe	8 pocisków przeciwokrętowych SS-N-25 <i>Uran</i> , przeciwlotniczy zestaw raketowy VLS** z 12 rakietami <i>Redut</i> (projekt 20381)
Uzbrojenie ZOP	2 poczwórne wyrzutnie torped <i>Paket</i> kalibru 324 mm, możliwość bazowania śmigłowca ZOP Ka-27

* CODAD (ang. Coombined Diesel and Diesel) – rodzaj siłowni głównej okrętu składającej się z jednej lub kilku par silników diesla, w której podczas przejścia prędkością ekonomiczną jednostka pływająca napędzana jest przez jeden silnik. Natomiast podczas potrzeby poruszania się z prędkością większą lub maksymalną uruchamiany jest drugi silnik lub kolejna para; ** VLS (ang. Vertical Launching System) – wyrzutnia pionowego startu

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 701.

W dniu 2 lutego 2006 r., w momencie położenia stępki pod pierwszą fregatę raketową projektu 22350 – *Admirał Flota Sowietskowo Sojuza Gorszkow*, rozpoczęto budowę pierwszej od 15 lat serii nowych wielozadaniowych fregat oceanicznych dla MWFR (<http://www.navaltechnology.com/projects/admiral-gorshkov/>, dostęp: 08.02.2017).

Fregaty te mają w przyszłości zastąpić niszczyciele raketowe typu *Sowriemiennyj* oraz fregaty typu *Krivak* (http://flot.com/news/vpk/index.php?ELEMENT_ID=57034, dostęp: 08.02.2017). Z tego też względu docelowo Rosjanie planują budowę 15 fregat typu *Admirał Gorszkow*, aczkolwiek Ministerstwo Obrony Narodowej FR zamówiło w Stoczni Północnej w Sankt Petersburgu na razie serię tylko sześciu fregat, które mają wejść do służby do 2025 r. (<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/22350-program.htm>, dostęp: 08.02.2017).

Dotychczas banderę Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej podniosła tylko jedna fregata *Admirał Gorszkow* (nr burtowy 417). Natomiast stocznia w Petersburgu bu-

duże kolejne trzy fregaty projektu 22350, są to: *Admirał Flota Kasatonow* (budowany od 26 listopada 2009 r.), *Admirał Gołowko* (1 lutego 2012 r.) i *Admirał Flota Sowieckiego Sojuza Isakow* (14 listopada 2013 r.) (Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 702). Podstawowe dane taktyczno-techniczne jednostki przedstawia tabela 6.

Zdjęcie 5. FrR *Admirał Flota Sowieckowo Sojuza Gorszkow*

Źródło: http://www.military-today.com/navy/admiral_gorshkov_class_l4.jpg.

Tabela 6. Podstawowe parametry FrR t. *Admirał Gorszkow*

Parametr	Opis
Wyporność (t)	4550
Wymiary (m)	135 x 16,4 x 4,4
Napęd	COGAG*, dwie śruby napędowe
Prędkość (węzły)	29
Zasięg (mile morskie)	4000 przy prędkości 14 węzłów
Uzbrojenie artyleryjskie	jedna 130 mm armata A-192, dwa WKM - 14,5 mm
Uzbrojenie rakietowe	16 pocisków przeciwokrętowych VLS (kod NATO - SS-N-26), przeciwlotniczy zestaw rakietowy VLS z 32 kontenerami pocisków Redut
Uzbrojenie ZOP	2 poczwórne wyrzutnie torped Paket kalibru 324 mm, raketotorpedy (SS-N-29), możliwość bazowania śmigłowca ZOP Ka-31

COGAG (ang. *Combined Gas Turbine and Gas Turbine*) – rodzaj siłowni głównej okrętu, składającej się z jednej lub kilku par turbin gazowych, w której podczas przejścia prędkością ekonomiczną jednostka pływająca napędzana jest przez jedną turbinę. Natomiast podczas potrzeby poruszania się z prędkością większą lub maksymalną uruchamiana jest druga turbina lub kolejna para.

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 702.

Jak przedstawiono powyżej, Federacja Rosyjska w ostatnich latach prężnie odtwarza morski rodzaj sił zbrojnych. W tabeli 7 zestawiono stan ilościowy podstawowych klas okrętów Marynarki Wojennej Federacji Rosji pod koniec 2016 r. Porównując liczbę okrętów z 2001 r. (tabela 1), widać, że jest ich w niektórych klasach mniej, ale mają one zdecydowanie większy potencjał bojowy.

Tabela 7. Zestawienie podstawowych klas okrętów MWFR w pod koniec 2016 r.

Klasa okrętu	Stan ilościowy	Klasa okrętu	Stan ilościowy
OPARB	13	MoR	8
AOP	28	KTR	28
OP	23	Kpa	21
OPSP	7	Odes	19
LoU	1	ODPP	4
KRR	4	KTD	33
NiR	14	NiM	3
FrR	7	TR	39
KoR	21	OBad i OH	139
KoZOP	27	ORR	14

OPARB – atomowy okręt podwodny z pociskami balistycznymi, AOP – atomowy okręt podwodny, OP – okręt podwodny, OPSP – okręt podwodny specjalnego przeznaczenia, LoU – lotniskowiec uderzeniowy, KRR – krążownik raketowy, NiR – niszczyciel raketowy, FrR – fregata raketowa, KoR – korweta raketowa, KoZOP – korweta zwalczania okrętów podwodnych, MoR – mały okręt raketowy, KTR – kuter raketowy, Kpa – kuter patrolowy, ODes – okręt desantowy, ODPP – okręt desantowy na poduszce powietrznej, KTD – kuter desantowy, NiM – niszczyciel min, TR – trałowiec, OBad – okręt badawczy, OH – okręt hydrograficzny, ORR – okręt rozpoznania radioelektronicznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie IHS Jane's Fighting Ships 2016–2017, s. 679–717.

Restytucja zdolności bojowej i prestiżu przez Marynarkę Wojenną Federacji Rosyjskiej

Jak wspomniano wcześniej, kilkunastokrotne zmniejszenie wydatków na siły brojne w latach 90. XX wieku doprowadziło do tego, że duża liczba okrętów latami nie opuszczała baz morskich, co miało negatywny wpływ na wyszkolenie załóg, a tym samym na zdolność bojową MWFR. Symbolem tego była katastrofa okrętu podwodnego o napędzie atomowym *Kursk* (nr burtowy K-141) podczas letnich manewrów na Morzu Barentsa w dniu 12 sierpnia 2000 r., w której zginęło 118 marynarzy (cała załoga i osoby dodatkowo zaokrętowane).

Odtwarzanie zdolności bojowych rozpoczęto w pierwszej kolejności od zintensyfikowanego szkolenia załóg, a w następnych latach, w myśl *Doktryny morskiej Federacji Rosyjskiej do roku 2020*, położono nacisk na zdobywanie doświadczenia operacyjnego przez załogi okrętów poprzez ich uczestnictwo w ćwiczeniach międzynarodowych, nie tylko w pobliskich rejonach bazowania floty, ale rozpoczęto prezentowanie bandery św. Andrzeja na różnych akwenach morskich.

Dobrym przykładem takiej działalności okrętów było wysłanie w 2008 r. FrR *Jarosław Mudry* do udziału w międzynarodowym zespole okrętów zwalczających piractwo morskie w rejonie Rogu Afryki. Okręt ten zapoczątkował systematyczny udział rosyjskich jednostek w tym przedsięwzięciu. Rok ten (2008) był również przełomowy w kontekście prezentacji bandery na oceanach świata. W grudniu 2008 r. aż 15 okrętów i pomocniczych jednostek pływających wykonywało zadania szkolno-bojowe lub uczestniczyło w misjach międzynarodowych. Od momentu rozpadu ZSRR była to największa liczba jednostek pływających wykonujących zadania na akwenach daleko oddalonych od własnych baz morskich w tym samym czasie.

Dla podniesienia swojego prestiżu i powrotu Federacji do statusu wielkiej potęgi morskiej (zgodnie z założeniami *Doktryny Morskiej Federacji Rosyjskiej*), a także podtrzymania zdobytych zdolności bojowych od połowy 2013 r. Rosja utrzymuje w rejonie Morza Śródziemnego Zespół Operacyjny Sił Morskich FR (ZOSMFR). Zadaniem tej formacji jest ochrona interesów narodowych Rosji i utrzymanie stabilnej sytuacji w regionie. W skład ZOSMFR wchodzi przeważnie 5–6 okrętów nawodnych, wydzielanych z czterech rosyjskich flot – Bałtyckiej, Północnej, Oceanu Spokojnego i Czarnomorskiej. Dodatkowo jest on zabezpieczany przez kilka jednostek pomocniczych (m.in. zbiornikowiec, holownik). Odtwarzanie gotowości bojowej siły zespołu realizują w syryjskim porcie Tartus, w którym Rosja ma swój jedyny poza obszarem państwa Punkt Manewrowego Bazowania.

Należy podkreślić, że od końca września 2015 r. wydzielone jednostki SZ Rosji prowadzą na terytorium Syrii działania bojowe w ramach udzielania pomocy wojskowej rządowi w walce z bojownikami tzw. Państwa Islamskiego oraz innymi grupami zbrojnymi, np. powiązаныmi z Al-Kaidą. W ramach tych działań m.in. w październiku 2015 r. okręty Floty Kaspijskiej wykonały uderzenia rakietowe na pozycje bojowników. Wystrzelono wówczas 26 rakiet manewrujących SS-N-27 na cele odległe o ponad 1500 km (<http://www.defence24.pl/266800,rosja-atakujecie-islamistow-z-morza-zaskakujecie-zdolnosci-systemow-rakietowych-wideo>, dostęp: 10.02.2017).

Podsumowanie

Mając na uwadze konstrukcje nowo budowanych okrętów oraz ich uzbrojenie, należy stwierdzić, że jednostki te niczym nie ustępują analogicznym odpowiednikom z państw NATO. Taki stan rzeczy powoduje, że Marynarka Wojenna Federacji Rosyjskiej jest na właściwej drodze do celu – czyli do odbudowy swojej potęgi z końca lat 80. XX wieku.

Momentem przełomowym, który miał sygnalizować światu powrót Rosji do swojej dawnej świetności na morzu było skierowanie przez prezydenta Władimira Putina do udziału w zbrojnym konflikcie na terenie Syrii na przełomie 2016/2017 r. grupy uderzeniowej z lotniskowcem *Admirał Flota Sowieckiego Sojuza Kuzniecow* na czele.

Należy jednak podkreślić, że trudności z wdrażaniem nowych rozwiązań w prototypowych jednostkach – co wiąże się z wydłużeniem planowanych terminów zakończenia

budowy okrętów i wejściem ich do linii w każdej z flot – powodują, że zakładana liczba 100 nowych okrętów, które mają wejść do służby w MWFR w latach 2011–2020, prawdopodobnie nie zostanie osiągnięta.

BIBLIOGRAFIA

- „Адмиралтейские верфи” построят шесть „Варшавянок” для Тихоокеанского флота. (wrzesień 2016). Pobrano 6 lutego 2017 z: <http://flotprom.ru/2016/ФорумАрмия108/>.
- Admiral Gorshkov Class Frigates, Russia. (lutycz 2013). Pobrano 8 lutego 2017 z: <http://www.naval-technology.com/projects/admiral-gorshkov/>.
- Balcerowicz, B. (2010). *Siły Zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Borei class. Pobrano 5 lutego 2017 z: http://www.military-today.com/navy/borei_class.htm.
- Подводные лодки проекта 636 «Варшавянка». (styczeń 2017). Pobrano 6 lutego 2017 z: https://ru.wikipedia.org/wiki/Подводные_лодки_проекта_636_«Варшавянка».
- Dura, M. Rosja atakuje islamistów z morza. „Zaskakujące” zdolności systemów raketowych. (październik 2015). Pobrano 10 lutego 2017 z: <http://www.defence24.pl/266800,rosja-atakuje-islamistow-z-morza-zaskakujace-zdolnosc-systemow-raketowych-wideo>.
- Gorszkow, S. (1979). *Potęga morską współczesnego państwa*. Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Herma, M. (2010). *Rosyjska flota wojenna na Bałtyku w latach 1905–1917*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Jane’s Fighting Ships 2016–2017*.
- Jane’s Fighting Ships*, wydania od 1993–94 do 2001–2002.
- Kuroyedov, V. (2002). Russia sets new priorities in its naval policy to meet new challenges, *Military Parade*, 5, (Auto tłumaczeniaw języku polskim: Joński, A., Tytuł opracowania w jęz. polskim: *Rosja ustanawia nowe priorytety w polityce morskiej wychodząc naprzeciw nowym wyzwaniom*). Pobrano 04 lutego 2017 z http://www.amw.gdynia.pl/title,IV__Rosja_ustanawia_nowe_priorytety_w_polityce_morskiej_wychodzacz_naprzeciw_nowym_wyzwaniom,pid,506.html.
- Lenta.Ru. Seven Yasen-Class Subs to Join Russian Navy by 2021. (kwiecień 2012). Pobrano 6 lutego 2017 z: http://rusnavy.com/news/navy/index.php?ELEMENT_ID=15017.
- Mickiewicz, P. (2003). *Strategiczne znaczenie Morza Bałtyckiego po roku 1990. Siły morskie państw bałtyckich i perspektywy ich rozwoju*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Project 20381 Steregushchy Corvette – Program. (lipiec 2013). Pobrano 7 lutego 2017 z: <http://www.global-security.org/military/world/russia/2038-program.htm>.
- Project 22350 Admiral Sergei Gorshkov – Program. (styczeń 2017). Pobrano 8 lutego 2017 z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/22350-program.htm>.
- Russia Commissions New Attack Submarine. (grudzień 2013). Pobrano 6 lutego 2017 z: http://en.ria.ru/military_news/20131230/186089851/Russia-Commissions-New-Attack-Submarine.html.
- Smura, T., Lipka, R. Program modernizacji Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej – stan realizacji i perspektywy powodzenia. (styczeń 2015). Pobrano 4 lutego 2017 z: <http://pulaski.pl/program-modernizacji-sil-zbrojnych-federacji-rosyjskiej-stan-realizacji-i-perspektywy-powodzenia/>.
- Sołkiewicz, H. (2008). *Doktryna morską Federacji Rosyjskiej do roku 2020* (cz. I). „Przegląd Morski”, nr 9, s. 4–13.
- Sołkiewicz, H. (2015). *Doktryna – wojskowa czy wojenna?*, „Kwartalnik Bellona”, nr 2, s. 89–109.
- Морская доктрина Российской Федерации – Доктрина Мorską Federacji Rosyjskiej z 26 lipca 2015 r* za tłumaczeniem H. Sołkiewicz.

Фрегат «Адмирал Горшков» в составе ВМФ сохранит присутствие России в мировом океане. (październik 2010). Pobrano 8 lutego 2017 z: http://flot.com/news/vpk/index.php?ELEMENT_ID=57034.

Эм ле. (lipiec 2016). Pobrano 6 lutego 2017 z: <http://www.militarynews.ru/Story.asp?rid=1&nid=420857>.